

A FIZIKA KÖZÉPSZINTŰ SZÓBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA TÉTELEINEK TÉMAKÖREI 2016. MÁJUSI VIZSGAIDŐSZAK

1. Newton törvényei

Newton I. törvénye

Kölcsönhatás, mozgásállapot, mozgásállapot-változás, tehetetlenség, tömeg,

Inerciarendszer

Newton II. törvénye

Erőhatás, erő, eredő erő, erőfajta, támadáspont, hatásvonal, lendület, lendületváltozás,
lendületmegmaradás, zárt rendszer, szabadereő, kényszerereő

Newton III. törvénye

2. Pontszerű és merev test egyensúlya

Hatásvonal, támadáspont, szöglet bezáró- és párhuzamos hatásvonalú erők összegzése

Forgatónyomaték, erőpár

Egyszerű gépek, emelő, csiga

Tömegközéppont

3. Mozgásfajták

Anyagi pont, merev test

Vonatkoztatási rendszer, pálya, út, elmozdulás,

- Egyenes vonalú egyenletes mozgás

Sebesség, átlagsebesség

Mozgást befolyásoló tényezők: súrlódás, közegellenállás, súrlódási erő

- Egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás, egyenletesen változó mozgás
átlagsebessége, pillanatnyi sebessége, gyorsulás, négyzetes úttörvény, szabadesés,
nehézségi gyorsulás

4. Periodikus mozgások

- Az egyenletes körmozgás

Periódusidő, fordulatszám, kerületi sebesség, szögelfordulás, szögsebesség,
centripetális gyorsulás, centripetális erő, egyenletes körmozgás dinamikai feltétele

- Mechanikai rezgések

Rezgőmozgás, harmonikus rezgőmozgás, kitérés, amplitúdó, fázis rezgésidő,
frekvencia, csillapított és csillapítatlan rezgések, rezgő rendszer energiája,
szabadrezgés, kényszerrezgés, rezonancia

A matematikai inga, lengésidő

5. Munka, energia

Munkavégzés, munka, a nehézségi erő munkája, emelési munka, súrlódási munka,
gyorsítási munka

Energia, energiaváltozás

Mechanikai energia: mozgási energia, rugalmassági energia, helyzeti energia

Energiamegmaradás törvénye

Teljesítmény, határfok

6. Hőtágulás

Szilárd anyag lineáris, térfogati hőtágulása

Folyadékok hőtágulása

A víz különleges fizikai tulajdonságai

7. Állapotegyenletek (összefüggés a gázok állapotjelzői között)

Gay-Lussac I. és II. törvénye, Boyle-Mariotte törvénye, egyesített gáztörvény

Állapotegyenlet

Ideális gáz

Izobár, izochor, izoterm állapotváltozás

8. Energiamegmaradás hőtani folyamatokban

Termikus, mechanikai kölcsönhatás

Belső energia, hőmennyiség, munkavégzés

A termodinamika I. főtétele, zárt rendszer fogalma

Az I. főtétele alkalmazása speciális izoterm, izochor, izobár, adiabatikus állapotváltozásokra

9. Halmazállapot-változások

Olvasás, fagyás, olvadáshő, olvadáspont

Párolgás, a párolgás sebességét befolyásoló tényezők, lecsapódás, párolgáshő

Forrás, forráspont, a forráspontot befolyásoló tényezők, forráshő

Szublimáció

Telített és telítetlen gőz

10. Elektromos mező

Elektrosztatikai alapjelenségek, kétféle elektromos töltés, vezetők és szigetelők, elektroszkóp, elektromos megosztás, Coulomb-törvény, a töltésmegmaradás törvénye

Az elektromos mező jellemzése: térerősség, erővonalak, -fluxus, feszültség,

Pontszerű elektromos töltés által létrehozott és a homogén mező jellemzése

Töltés, térerősség a vezetőkön:

töltések elhelyezkedése vezetőkön, térerősség a vezetők belsejében és felületén, csúcshatás, az elektromos mező árnyékolása, földelés

11. Egyenáram

Elektromos áramerősség fogalma, feszültségforrás, áramforrás, egyszerű áramkör, áramerősség- és feszültségmérő műszerek használata

Ohm törvénye

ellenállás, fémes vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás, változtatható ellenállás,

fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása, az eredő ellenállás

Az egyenáram hatásai: hő-, mágneses, vegyi hatás

Egyenáram munkája és teljesítménye

Galvánelemek, akkumulátor

12. Az időben állandó mágneses mező

Mágneses alapjelenségek

A dipólus fogalma, mágnesezhetőség, a Föld mágneses mezeje, és az iránytű használata

A mágneses mező jellemzése: indukcióvektor, indukcióvonalak, indukciófluxus

Homogén mágneses mező fogalma, jellemzése

Az áram mágneses mezeje (például egyenes tekercs mágneses mezeje)

Az elektromágnes néhány gyakorlati alkalmazása, vasmag szerepe

A mágneses mező erőhatása áramjárta vezetőre speciális esetekben

Lorentz-erő fogalma, hatása a mozgó töltésre

13. Az időben változó mágneses mező

Az indukció alapjelensége
Mozgási indukció
Nyugalmi indukció
Lenz törvénye
Önindukció (áram be- és kikapcsolási jelenségei)
Tekercs mágneses energiája

14. A fény mint elektromágneses hullám

- Terjedési tulajdonságok, fényforrás, fénynyaláb, fénysugár, fénysebesség
Hullámjelenségek:
A visszaverődés és törés törvényei - Snellius-Descartes törvény, abszolút- és relatív törésmutató, teljes visszaverődés, határszög, száloptika
Prizma, a színszóródás jelensége prizmán
Színképek
Fényinterferencia, fénypolarizáció, polárszűrő
- A geometriai optika
Fénytani leképezés, az optikai kép fogalma, valódi, látszólagos kép
Síktükör képalkotása
Lapos gömbtükörök (homorú, domború) képalkotásai
Vékony lencsék (gyűjtő, szóró) képalkotása
Fókusz távolság, dioptria, nagyítás fogalma
Leképezési törvény
Tükörök, lencsék, optikai eszközök gyakorlati alkalmazása: egyszerű nagyító, fényképezőgép, vetítő, mikroszkóp, távcső
A szem fizikai működésének alapja, rövidlátás, távollátás, szemüveg

15. Az atom szerkezete

- Elektron, elemi töltés (Az elektron tömegének és töltésének meghatározására vonatkozó kísérletek alapelvei.)
Rutherford-féle szórás kísérlet eredményei, Rutherford-féle atommodell, atommag
Bohr-féle atommodell, energiaszintek Bohr-posztulátumok
Alapállapot, gerjesztett állapot, ionizációs energia, kibocsátási- és elnyelési színképek
- A kvantumfizika elemei
Foton (energiakvantum)
Fényelektromos jelenség, fotocella
A fény „kettős természete”
Az elektron hullámtermészete

16. Az atommagban lejátszódó jelenségek

- Az atommag összetétele: proton, neutron, nukleon, rendszám, tömegszám, izotóp
Erős (nukleáris) kölcsönhatás, magerő, tömeghiány, kötési energia
- Radioaktivitás, radioaktív bomlás, α -, β -, γ -sugárzás, magreakció, felezési idő, bomlási törvény, aktivitás
Mesterséges radioaktivitás
Sugárzásmérő detektorok

17. Maghasadás

- Hasadási reakció, hasadási termék, hasadási energia
- Magfizikai láncreakció és megvalósításának feltételei
- Szabályozott és szabályozatlan láncreakció (atomreaktor, atombomba)
- Atomreaktor működési elve és főbb szerkezeti egységei, atomerőmű főbb szerkezeti egységei
- Az atomenergia jelentősége az energia termelésben, az atomerőművek előnyei illetve veszélyei

18. Sugárvédelem

- A radioaktív sugárzás környezeti és biológiai hatásai
- Sugárterhelés fogalma
- Háttérsugárzás eredete
- Elnyelt sugárdózis fogalma, mértékegysége
- Dózisegyenérték fogalma, mértékegysége
- Sugárzások elleni védelem szükségessége, módszerei
- Az embert érő átlagos sugárterhelés összetétele

19. A gravitációs mező

- Az általános tömegvonzás törvénye
- A bolygómozgás Kepler-törvényei
- Súly és súlytalanság
- Nehézségi erő, a gravitációs gyorsulás mérése, például fonálinga segítségével
- Potenciális energia homogén gravitációs mezőben
- Kozmikus sebességek

20. Csillagászat

- Fényév fogalma
- Vizsgálati módszerek, eszközök
- Naprendszer: mérete, bolygók típusai, jellegzetességei, mozgásuk, Hold, üstökösök, meteoritok
- Nap: a Nap szerkezetének főbb részei, anyagi összetétele, legfontosabb adatai
- Csillagok
- A Tejútrendszer, galaxisok
- Az Ősrobbanás elmélete
- A táguló Univerzum

A fenti témakörökből kitzűzött tételekben, ahol a tétel jellege lehetővé teszi az alábbi fizika kultúrtörténeti ismereteket kérhetjük számon:

A fizikatörténet fontosabb személyiségei: Arkhimédész, Kopernikusz, Kepler, Galilei, Newton, Huygens, Watt, Ohm, Joule, Ampère, Faraday, Jedlik Ányos, Eötvös Loránd, J. J. Thomson, Rutherford, Curie-család, Planck, Bohr, Einstein, Szilárd Leó, Teller Ede, Wigner Jenő. **Tudni kell, hogy a felsorolt tudósok mikor (fél évszázad pontossággal) és hol éltek, tudja, melyek voltak legfontosabb, a tanultakhoz köthető eredményeik.**

<p>Felfedezések, találmányok, elméletek</p> <p>Geo- és heliocentrikus világkép „Égi és földi mechanika egyesítése” Távcső, mikroszkóp, vetítő A fény természetének problémája Gőzgép és alkalmazásai Dinamó, generátor, elektromotor Az elektromágnesség egységes elmélete</p> <p>Belsőégésű motorok Az elektron felfedezésének története Radioaktivitás, az atomenergia alkalmazása Röntgensugárzás Kvantummechanika Az űrhajózás történetének legfontosabb eredményei Félvezetők</p>	<p>Tudja a felsoroltak keletkezésének idejét fél évszázad pontossággal, a 20. századtól évtized pontossággal. Tudja a felsoroltak hatását, jelentőségét egy-két érvvel alátámasztani, az elméletek lényegét néhány mondatban összefoglalni. Tudja a felsoroltakat a megfelelő nevekkal összekapcsolni.</p> <p>Legyen tisztában a geo- és heliocentrikus világkép szerepével a középkori gondolkodásban. Tudja, milyen szerepe volt a kísérlet és a mérés mint megismerési módszer megjelenésének az újkori fizika kialakulásában. Tudja példákkal alátámasztani a newtoni fizika hatását a kor tudományos és filozófiai gondolkodására. Ismerje az optikai eszközök hatását az egyéb tudományok fejlődésében. Tudja érzékeltetni néhány konkrét következmény felsorolásával az újabb és újabb energiatermelő, -átalakító technikák hatását az adott kor gazdasági és társadalmi folyamataira (gőzgépek, az elektromos energia és szállíthatósága, atomenergia). Tudja felsorolni a klasszikus fizika és a kvantummechanika alapvető szemléletmódbeli eltéréseit. Legyen tisztában a nukleáris fegyverek jelenlétének hatásával világunkban. Tudja alátámasztani a modern híradástechnikai, távközlési, számítástechnikai eszközöknek a mindennapi életre is gyakorolt hatását.</p>
---	--